

Україна та Угода з ЄС: економіка, енергетика та демократія

МІЖНАРОДНІ ЕКСПЕРТИ З УКРАЇНИ, ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ТА СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ ОБГОВОРЮЮТЬ ЄВРОПЕЙСЬКУ ПЕРСПЕКТИВУ УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ФОРУМУ В КИЄВІ.

Приблизно через місяць після саміту Україна-ЄС, що відбувся 19 грудня 2011 р. в Києві, на якому, як і очікувалося, не було підписано Угоду про асоціацію, Фонд Конрада Аденауера організував у Києві 25-26 січня 2012 р. п'ятий Євроатлантичний форум. Українські, європейські та американські експерти політики, економісти й науковці - взяли участь у цій зустрічі високого рівня, організованій ФКА разом із партнерами – Інститутом Євроатлантичного співробітництва, Фондацією Українсько-Польської співпраці RAUCI, Центром українсько-американських відносин, Громадською радою Україна-ЄС, UNITER і Раст. Наступні уривки з виступів доповідачів надають уявлення про основні тези їхніх промов.

ЗАСІДАННЯ ЕКСПЕРТІВ ВИСОКОГО РІВНЯ

Ніко Ланге, керівник Представництва Фонду Конрада Аденауера в Україні:

”Євроатлантичний форум – це формат, у якому Фонд Конрада Аденауера вже багато років організовує заходи разом із українськими та американськими партнерами. Оскільки ця конференція відбувається не як було задумано раніше – напередодні саміту ЄС-Україна, а сьогодні, тобто в січні 2012 року, то ми вже знаємо, що 19 грудня минулого року не було парафровано Угоду

про асоціацію між Євросоюзом і Україною. Отже, виникла специфічна ситуація. З одного боку ми знаємо, що текст Угоди готовий і що як Україна, так і Європейський Союз зацікавлені у цій Угоді. З іншого – у грудні ми чули, зокрема, від Германа ван Ромпея, що Європейський Союз не має бажання завершувати цей процес і підписувати Угоду про асоціацію з огляду на рамкові умови, що склалися в Україні.

Процес навколо Угоди – хоча її підписання і не відбулося – все ж таки приніс цілу низку результатів. Одним із основних результатів є те, що Угода про асоціацію перестала бути якимось міфом. На самому початку цього процесу багатьом громадянам України не було ясно, що криється за поняттям зони вільної торгівлі та який зміст взагалі має Угода про асоціацію. Кожен розумів потроху, але зазвичай – так, як хотів це розуміти. На політичному рівні цими напізнаннями можна було дуже легко грати та інструменталізувати їх. Зараз, на щастя, у дискусіях про Угоду існує значно менше цих неясних компонентів. Різні групи, долучені до цього процесу – і співробітники українських міністерств, і пред-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ставники громадянського суспільства – розуміють зараз дуже добре, про що по суті справи йдеться в Угоді про асоціацію. Які переваги Угода принесе Україні? Які витрати виникнуть для країни? У чому полягає різниця між парафуванням, підписанням і ратифікацією Угоди? Цей прогрес також є важливим результатом процесу, що розпочався в Україні завдяки Угоді про асоціацію.

Ще одним результатом минулого місяця є той факт, що Євросоюз зміг дати зрозуміти: повага до європейських норм і цінностей є для ЄС важливим аспектом, без їх прийняття ЄС не захоче піднімати свої відносини з Україною на якісно новий рівень. Це стосується передусім основних принципів Європейського Союзу – принципів правової держави та демократії. Усі ті, хто думав, що ЄС не приділятиме великої уваги дотриманню європейських норм в Україні, мали протягом останніх місяців зрозуміти, що таке припущення було помилковим. Тим самим Україні довелося по-новому оцінити власні позиції. До цього багато в кого складалося враження, що Україна переоцінює власне значення для Європейського Союзу. Була поширена думка, що ЄС поговорить з Україною про цінності, але зрештою підпише Угоду, незважаючи на політичну ситуацію в країні, оскільки Україна – занадто важливий партнер для ЄС і її не можна втратити. Тепер, після того, як Угода не була підписана, ця думка втратила свою актуальність. Я впевнений, що нинішня позиція Європейського Союзу по відношенню до України є абсолютно правильною. Повага до засад правової держави та демократії є елементарною передумовою для кожної країни, що хоче іти шляхом європейської інтеграції».

Павло Клімкіч, заступник Міністра закордонних справ України:

”Важливим питанням, що виникає з огляду на Угоду про асоціацію, є питання її стратегічного значення для України. Для початку треба наголосити на тому, що це – Угода про все. Це справді Угода, що охоплює всі сфери відносин між Євро-

пейським Союзом і Україною. Крім того, йдеться про Угоду, якою пропонуються рамки для проведення реформ в Україні. Читаючи текст Угоди, Ви не знайдете жодної галузі, яка не була б висвітлена в цьому документі.

Коли я близько 20 років тому почав опікуватися відносинами України з Європейським Союзом, я для початку вирішив ознайомитися з текстом Угоди про партнерство та співробітництво. Цей текст мав приблизно 40-50 сторінок, я прочитав його десь за дві з половиною години. І я зрозумів, як виглядають рамкові умови відносин між ЄС і Україною. Сьогодні Угода налічує 2 000 сторінок, і вже це свідчить про те, що наші стосунки з ЄС перебувають на якісно абсолютно новому рівні.

Ми часто говоримо про те, що в майбутньому відносини ЄС - Україна позначатимуться політичною асоціацією та економічною інтеграцією, але інколи треба згадати про те, що це, власне, означає. Часто ми забуваємо про реальні результати та досягнення цього процесу. З огляду на економічну

інтеграцію це, наприклад, означає, що Україна матиме вихід на спільний ринок країн ЄС. У жодному з численних документів, що ЄС підписав із іншими країнами світу, немає такого масштабного підходу. Для української економіки це відкриє серйозні шанси, адже Угода посилює стимули для внутрішнього реформування. Таким чином, Угода пропонує Україні унікальну можливість отримати вихід на європейський ринок, що надзвичайно динамічно розвивається та налічує близько 450 мільйонів

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

споживачів. Вихід на європейський ринок ЄС надає унікальну можливість для подальшого розвитку української економіки. Тим самим Угода про асоціацію з Євросоюзом забезпечує надійні рамки для проведення реформ у найрізноманітніших галузях».

Фрідберт Пфлюгер, виконавчий директор Європейського центру енерго- та ресурсозбереження, Кінгс Коледж, Лондон

”

Отже, Угода про асоціацію лежить на столі, і я радий, що всі учасники усвідомлюють надзвичайне значення

Угоди для майбутнього України. Проте маю зізнатися, що з огляду на статус нинішніх переговорів я налаштований скептично. Угода мала бути підписаною на минулому саміті Україна-ЄС 19 грудня 2011 року. Але у зв'язку з політичною ситуацією в Україні підписання тексту цього документа виявилось неможливим. Євросоюз чітко й однозначно заявив, що в Україні не вистачає політичних реформ, реформ в галузі юстиції та в інших секторах. Він також наголосив, що арешт і заступлення колишнього прем'єр-міністра України Юлії Тимошенко, яка перебуває в опозиції до сьогоденного уряду, є неприйнятним, а тому він неготовий підписувати Угоду про асоціацію з Україною, поки не відбудуться суттєві зміни в політичній

ситуації України. Європейський парламент також підкреслив, що він дуже схвильований недостатнім розвитком демократії, правової держави та обмеженнями в свободі преси та слова. На жаль, із тих пір в політичній ситуації України не відбулося ніяких змін. Процес проти пані Тимошенко може розглядатися як символ внутрішнього розвитку України. На мій погляд, із боку ЄС немає аніякої ознаки, що говорила б про можливу зміну його позиції в осяжному майбутньому. Без істотних змін ніяке підписання не відбудеться. За великим рахунком ЄС і не має можливості реагувати по-іншому, адже це – спільнота країн, що зобов'язалися забезпечувати певні норми та цінності й дотримуватися основоположних прав.

У принципі, ми безпосередньо близько підійшли до Угоди. У її тексті Україні пропонуються великі шанси для економічного розвитку та розбудови громадянського суспільства. Отже, Україна стоїть на перехресті й має вирішити, яким шляхом вона хоче іти далі. І йдеться не про те, щоб обрати Європейський Союз і водночас відвернутися від Росії. Навпаки: завдяки наближенню до ЄС Україна зможе мати в переговорах із Росією більшу вагу, тобто розвивати з нею партнерські відносини, у яких обидві країни говоритимуть на рівних».

Ф. Стівен Ларрабі, Голова департаменту Європейської безпеки дослідницького центру RAND, Вашингтон:

” У ситуації, що склалася, вірогідність повноцінного членства України в Європейському Союзі в найближчому майбутньому є дуже низькою. З одного боку це обумовлюється тим, що ЄС і без того вже втомився від постійного зростання. Після двох великих хвиль розширення ЄС у 2004, а потім у 2007 роках поки що треба поставити край новим вступам до Євросоюзу. Хорватія незабаром має стати поки що останньою країною, що набуде членства в ЄС. Друга причина невисокої вірогід-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТІНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ності швидкого вступу України до ЄС полягає в тому, що зараз ЄС переживає важку кризу й тому передусім має опікуватися власними проблемами – перш за все я маю на увазі кризи, пов'язані з заборгованістю декількох європейських країн.

Перспектива вільної торговельної зони з ЄС надає Україні значно більше перспектив, ніж їх може запропонувати пан Путін. Для цього, щоб підписання Угоди про асоціацію між ЄС і Україною

відбудеться лише після того, як країна зробить необхідні кроки в напрямку реформ. Тут слід говорити як про реформи в галузі демократії та принципів правової держави, так і в галузі основних свобод. Підписання Угоди напряму залежить від дотримання демократичних принципів та визнання цінностей ЄС. До цього відноситься і обходження з членами колишнього уряду. Засудження экс-прем'єра Юлії Тимошенко є наочним прикладом того, що європейські норми та стандарти, що лежать в основі Європейського Союзу, не поширені в Україні.

Поняття кризи, можливо, не зовсім правильне слово в даному випадку, але я думаю, що можна сказати – в українській стороні є проблеми стосовно ідентифікації з цими європейськими нормами та цінностями. Тому необхідно вжити певних заходів, із яких я виділив би чотири, що є найважливішими. По-перше, сюди відноситься розвиток громадянського суспільства, особливо підтримка незалежних засобів масової інформації. По-друге, необхідно пришвидшити економічні реформи. По-третє, Україна має зробити серйозні кроки для того, щоб звільнитися від корупції, що нахлинула на неї. І по-четверте - варто порекомендувати провести диверсифікацію українських енергоджерел, а до цього на-

лежить, наприклад, орієнтація на скрапленний газ і видобуток сланцевого газу.

Україна на повинна стати розмінною монетою в російській політиці, а тому важливо тримати двері Європейського Союзу відчиненими. Це стосується і членства України в Євросоюзі, яке має бути запропоноване країні в потрібний момент. На даний час це, звичайно, не є основним пріоритетом у відносинах між ЄС і Україною, але можливість повноцінного членства повинна залишатися».

Петро Порошенко, колишній Міністр закордонних справ України:

”Що мені не подобається в актуальних дебатах про реформи в Україні, так це страх можновладців перед тим, що реформи виявляться непопулярними серед населення. Але я впевнений: заходи з підвищення енергоефективності є популярними! Заходи з подолання корупції є популярними! Заходи з поширення європейських цінностей є популярними! Навпаки – непопулярними є заходи, які не пов'язані з цими реформами. І іншого виходу немає. Або ми приєднуємося до європейських цінностей (а можна сказати, що вся Угода – це Угода про цінності), або ми не приєднуємося до них. І тоді будемо вважати, що наші службовці, які так багато працювали над цією Угодою, просто даремно витратили на це час. Ідеться про цивілізаційне рішення.

Понад 50 відсотків українського населення висловлюється за європейську інтеграцію. Ще ніколи підтримка наближення до ЄС не була такою великою, і це – досягнення, яке слід високо цінувати. Люди нарешті зрозуміли, що таке європейські цінності та що означає європейська інтеграція, ці цінності стали їх внутрішнім переконанням. Українська влада не може нехтувати цим.

Багато людей в Україні думає, що укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом заблокує шлях України до повноправного членства в ЄС. Навпаки – Угода є кроком, що наблизить Україну до Євросо-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

юзу! Так само багато хто думає, що відкриття українського ринку для європейської продукції в рамках зони вільної торгівлі створить перепони для українських виробників. Але можу запевнити як виробник: принцип вільної конкуренції, імпорту сучасних виробничих технологій та залучення іноземних інвестицій лише покращить бізнесовий клімат в Україні та підвищить конкурентоздатність української продукції.

Українському суспільству потрібна точна інформація, економічні розрахунки та уявлення про наслідки підписання Угоди. Що це дасть підприємцям, як зміняться стандарти життя? Такі напрацювання вже робилися силами українських неурядових організацій, групою німецьких економічних радників або українськими інституціями. Але не урядом України. При цьому абсолютно ясно, що українське суспільство нагально потребує інформацію про наслідки окремих кроків. Вона повинна бути ясною і позбавленою пропагандистських намірів, тобто надавати суто економічні розрахунки. Ми вже два роки очікуємо її, але поки що не отримали таку інформацію.

Найважливішим аспектом подальшого співробітництва з Європейським Союзом не має нічого спільного з аспектами, які зараз постійно згадуються. Це – ані припинення переслідування політичних супротивників, ані

проведення чесних і вільних виборів, ані підвищення енергоефективності або боротьба з корупцією. Ключовим аспектом співпраці з Європейським Союзом є відновлення довіри. Ми не можемо з одного боку пообіцяти декриміналізацію статті, а потім не виконувати свою обіцянку. Ми не можемо з одного боку пообіцяти ухвалити певні закони, а з іншого – просто змінити, а то і зовсім не приймати їх. Це – кроки в хибному напрямку. Лише якщо до нас буде відновлено довіру як до партнерів, можна

буде розв'язати інші питання, важливі для відносин з Європейським Союзом – будь то майбутні вибори, енергоефективність або боротьба з корупцією».

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ВСТУПНА ПРОМОВА

**Жозе Мануел Пінту Тейшера, Голова
Представництва Європейського Союзу в
Україні:**

” На даний момент Україна досягла важливої точки свого розвитку. Зараз їй

треба проаналізувати, чи правильним шляхом вона йде, чи правильні цілі ставить перед собою. Як Європейський Союз, так і Україна потребують сильного партнера, і Угода про асоціацію була б серйозним кроком у цьому напрямку. Нинішня влада постійно на-

голошує на зацікавленості в Європейському Союзі й запевняє, що сповідує його цінності, зокрема – повагу до свободи преси та інших свобод, що забезпечуються правом. А з іншого боку можна констатувати, що реформи не відповідають очікуванням, а внутрішній розвиток України не позначений особливим поступом. Про незадовільний стан ситуації в Україні свідчить не лише арешт Юлії Тимошенко. Передусім ми бачимо, які складнощі існують стосовно основоположних цінностей.

Економічна ситуація та інвестиційний клімат України переживають серйозну кризу. Через два неповних роки після того, як Віктор Янукович був обраний президентом, розрив між задекларованими цілями глави держави й реальним станом речей стає все більшим. У економічному плані важливим питанням для України є підвищення енергетичної безпеки, і вона має опікуватися ним із усією рішучістю, оскільки ця тема відіграє надзвичайно важливу роль для всіх секторів економіки. Для того, щоб залучити більші інвестиції з-за кордону, вкрай необхідно підвищити прозорість підприємницької діяльності.

Якщо говорити про майбутнє Угоди, то має бути зрозумілим, що від України залежить, чи Угода буде укладена, чи її підписання буде зірвано. Те ж саме стосується і потенційного вступу країни до Європейського Союзу. Україна може стати членом європейської сім'ї, але для досягнення цієї мети потрібно ще багато чого зробити. І в цьому сенсі Україна передусім мусить стати частиною спільноти цінностей, в ній має бути налагоджений сучасний демократичний лад.

2012 рік буде важливим для України, адже відбудуться не тільки вибори мера Києва – у жовтні пройдуть парламентські вибори. Уперше вибори до парламенту відбуватимуться за новим законом, тобто за змішаною системою. Ці вибори визначають долю українського народу. Ми будемо ретельно спостерігати, чи відповідатимуть вони міжнародним стандартам, адже ми хочемо, щоб наступна Верховна Рада мала широку підтримку населення.

Чинний уряд не зрозумів, наскільки нагальними є реформи; в усякому разі він не вжив необхідних заходів. Тому ми сподіваємося, що в 2012 році відбудуться зміни. Зокрема, має бути проведена правова реформа. Ми і наступний уряд будемо оцінювати за його діями і дуже сподіваємося, що Угода про асоціацію між ЄС і Україною ще буде підписана».

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ 1: ВІДНОСИНИ МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ І УКРАЇНОЮ.

МОДЕРАЦІЯ: НІКО ЛАНГЕ

Мікаель Борг-Хансен, Посол Королівства Данії в Україні:

” У першому півріччі цього року Данія головує в Раді ЄС. У цей період ми хочемо зосередити нашу роботу в Брюсселі на таких напрямках, як торгівля та розширення ЄС. Що стосується відносин між ЄС і Україною, то тут ми перебуваємо в критичній ситуації. Через багато років дискусій стосовно Угоди про асоціацію

зараз у цій справі наступив застій, і тому важливо, щоб обидва партнери усвідомлювали серйозність ситуації. Адже йдеться про важку кризу, якій слід приділити чималу увагу.

Я не хочу сказати, що Україна втратила свої пріоритети, але вона опинилася перед загрозою втратити важливого партнера. Перед нами стоять важливі завдання, необхідно ухвалити важливі рішення. Якщо Угода не буде реалізована, якщо вона так і залишиться непідписаною, то це буде поразкою як для України, так і для ЄС. Президент Янукович і уряд України мають усвідомити, що для подолання застою основні європейські цінності та принципи повинні бути поширені і в Україні. На жаль, підписання Угоди в грудні так і не відбулося, але я сподіваюся, що це станеться навесні. Питання про момент підписання Угоди є політичним, адже після підписання має відбутися її ратифікація в 27 європейських країнах, а для цього необхідно досягти змін всередині України.

Сподіваємося, що незабаром зможемо побачити результати цих змін».

Євген Перелигін, керівник Департаменту європейської інтеграції Адміністрації Президента України:

” Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом налічує 1 800 сторінок, в ній багато технічної термінології та цифр стосовно того, про що домовляються обидві сторони. Це вимагає ретельної перевірки всіх цих понять. Тому для України ця технічна робота є важким процесом, що забирає багато часу. Але ще важчим цей процес має бути для Європейського Союзу, адже він складається, як відомо, з 27 країн. 19 грудня ми завершили переговори про Угоду, зараз починається технічна робота. Останні півроку були періодом активних переговорів, оскільки в цей час потрібно було з'ясувати деякі складні питання – наприклад, стосовно торгівлі. Зараз важко сказати, скільки часу займе технічна робота. Але будь-що сподіваюся, що переговори увінчаються успіхом. За українську сторону можу сказати: «Ми готові!»

Теперішні відносини між ЄС і Україною визначаються трьома чинниками. По-перше – внутрішнім розвитком всередині ЄС. Сюди відноситься не тільки фінансово-економічна криза, а й інституційні проблеми та складність у

прийнятті чітко сформульованих спільних концептуальних і стратегічних рішень. По-друге, внутрішній розвиток України також визначає відносини з Європейським Союзом. У цьому плані перш за все треба назвати орієнтацію України на реформи та той факт, що в Україні панують європейсь-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

кі цінності. Зрештою, до внутрішнього розвитку України належать етапи, які країна пройде в 2012 році. Третім чинником, що впливає на українсько-європейські відносини, можна назвати глобальні процеси. Особливо це стосується енергетичних питань, до розв'язання яких долучені не тільки ЄС і Україна, а й інші держави. Важливими аспектами є також глобальна фінансова криза та розвиток подій у інших країнах світу, що є важливими для глобального політичного розвитку, а тому вимагають уваги ЄС. Ці три фактори впливають на швидкість інтеграційних процесів, що відбуваються між Україною та Євросоюзом. Якщо врахувати всі ці чинники, то можна собі уявити, скільки цей процес ще триватиме, адже рішення по Угоді мають ухвалити 28 держав – 27 членів ЄС і Україна. Сподіваюся, що це відбудеться якнайскоріше».

Борис Тарасюк, Голова Комітету Верховної Ради України з питань європейської інтеграції:

„Для України європейська інтеграція є цивілізаційним вибором держави як такої, її еліти та нації. А що стосується питання європейських цінностей, то тут треба констатувати, що політика нинішньої влади базується не на європейських цінностях, а це несе за собою великі проблеми. Політично вмотивовані арешти Юлії

Тимошенко та Юрія Луценка є прикладами діяльності влади, що суперечать європейським цінностям і стандартам.

Якщо запитати, яку форму інтеграції України в Європейський Союз можна собі уявити, то спочатку треба констатувати, що Україна є для ЄС геополітичним фактором. З одного боку ЄС хоче інтегрувати Україну, що не в останню чергу зумовлюється економічними інтересами Євросоюзу. З іншого боку він хоче зміцнення демократії в краї-

нах, що є його безпосередніми сусідами. А для Росії важливо залишати свою домінуючу роль у країнах колишнього СРСР і передусім – в Україні. Тому вона займає заперечливу позицію стосовно поступу України в питанні її інтеграції до Європейського Союзу.

Можна задатися питанням, а що сталося б, якби Європейський Союз незабаром після перемоги демократії в Україні в період часу з 2004 до 2008 рр. надав їй перспективу членства в ЄС? Напевне, сьогодні Україна була б зовсім іншою країною з зовсім іншим урядом. На жаль, такого не сталося, і доводиться констатувати, що в українсько-європейських відносинах наступило охолодження. Курс на європейську інтеграцію, що дуже активно підтримувався минулою владою з 2005 року, за нинішнього уряду практично зійшов нанівець. Технічне питання парафування Угоди з 19 грудня стало питанням політичним. Те, що парафування не відбулося, є знаком відсутності єдності між Європейським Союзом і Україною. Але я все ж таки впевнений, що цей технічний процес може бути закінчений протягом першого кварталу поточного року. Але щодо підписання та подальшої ратифікації Угоди я маю великі сумніви – в тому сенсі, що ці кроки будуть зроблені до парламентських виборів, які відбудуться в жовтні цього року. Все залежатиме від того, чи демократичними та вільними будуть ці вибори, чи не буде зроблено ставку на їх фальсифікацію, як це було, наприклад, 2004 року. Демократичні інституції України мусять все зробити, аби не допустити на виборах масованої фальсифікації. Буде видно, чи може ЄС здійснити вплив на Україну в плані демократизації. Парламентські вибори мають стати подальшим наближенням України до Євросоюзу. Такий розвиток подій мав би позитивний вплив і на ратифікацію Угоди».

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

**Катарина Волчук, заступник директора
Центру російських і східноєвропейських
студій, Бірмінгемський університет:**

„Історія появи Угоди про асоціацію очевидна: після отримання незалежності Україна активно намагалася укласти Угоду про партнерство та співробітництво, вона почала проводити інтенсивні переговори з ЄС. До цього моменту такої угоди не було, і можна сказати, що ці переговори були зразком чіткості та прозорості, тому зрештою вона і була підписана. Сьогодні ми знаємо, що ЄС фактично сприяв поширенню демократії в Україні, і це був розвиток, що зрештою розчистив шлях для помаранчевої революції.

А що стосується Чемпіонату Європи з футболу, то невдале проведення Євро-2012 може мати виключно негативний вплив на перемовини між ЄС і Україною. Утім, позитивне проведення Чемпіонату може також призвести до проблем – у разі, якщо добре

позиціонування у відносинах з зовнішніми партнерами не відповідатиме реальним змінам всередині країни. Тому Чемпіонат може означати великий шанс для України, але він може мати і негативні наслідки, якщо влада нічого не робитиме для того, щоб забезпечити ратифікацію Угоди».

Після помаранчевої революції в лютому 2005 року між ЄС і Україною зрештою був підписаний План дій. На той час Юлія Тимошенко була прем'єр-міністром України й брала участь у переговорах. На даний момент пані Тимошенко відома в Європі з іншої причини, і ЄС пильно стежить за розвитком цих подій. Арешт і винесення вироку колишньому прем'єр-міністру в Європі сприймається як знак. Цінності, яких дотримується й дотримання яких вимагає ЄС, в Україні, на жаль, так і не знайшли поширення. Символіка ситуації в Україні стає більш зрозумілою, якщо згадати Арабську весну. Європейський Союз не відступить від своїх цінностей і принципів. Навпаки – він ще сильніше виступатиме за їх ствердження. Без поваги до європейських цінностей не може бути більш тісної співпраці між Європейським Союзом і Україною. Із цієї причини перспектива швидкого підписання Угоди про асоціацію між ЄС і Україною виглядає безрадісною, якщо не відбудуться зміни всередині України. Існує небезпека, що в період часу з 2012 до 2015 рр. Україна нічого не буде робити, а тільки затягуватиме проекти, орієнтовані на реформи.

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ 2 – УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ ЄС І УКРАЇНОЮ: ПЕРСПЕКТИВИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ.

МОДЕРАЦІЯ: ЯНУШ БУГАЙСЬКІ

Всеволод Ченцов, директор Департаменту Європейського Союзу, МЗС України:

” Переговори між ЄС і Україною чітко продемонстрували однакові підходи обох сторін, тобто між ними існує спільне розуміння. Відносини між Європейським Союзом і Україною стають все більш комплексними, і такий розвиток подій є цілком адекватним. Для того, щоб знайти механізми забезпечення цього комплексного співробітництва, мають

бути створені нові органи та установи. Важливо, щоб Україна супроводжувала процес імплементації Угоди реформами.

За великим рахунком ця імплементація триває, починаючи з 2009 року. Це, звичайно, не повноцінна імплементація, адже ми працюємо, наприклад, не в строках, передбачених текстом Угоди. Але все одно можна сказати, що вже сьогодні ми закладаємо основу для того, щоб пізніше більш активно і повноцінно підійти до імплементації Угоди. У певних галузях – сюди належить, зокрема, енергетичний сектор, а також право, свобода та безпека, ми вже сьогодні працюємо згідно з масштабами, що передбачені Угодою. Частково це відноситься і до секторів транспорту та екології».

Ганнес Шрайбер, керівник відділу політики, Представництво Європейського Союзу в Україні

Завершення переговорів про таку амбітну Угоду вже саме по собі є великим викликом. На жаль, переговори, підписання та ратифікація Угоди – лише невеликі завдання. Більш серйозним завданням буде імплементація цієї Угоди. Після невдачі з парафуванням минулого грудня експерти-правники мають заново переробити текст, що забере якийсь час. Щоправда, це – технічний процес, але і політичні процеси відіграють тут певну роль. Ми практично не розраховуємо на те, що ратифікація може відбутися до зміни політичної ситуації завдяки парламентським виборам 2012 року. У минулому ЄС стикався з подібною ситуацією в Сербії, Росії та Білорусі. Із цими країнами ЄС також має угоди, які ще не набули чинності. Але сподіваюся, що Угода з Україною набере чинності якнайшвидше. Переговори по рамкових умовах тривали майже два роки, і буде шкода, якщо Угода не буде укладена. Більше за все така невдача зашкодить Україні, і це, звичайно, дуже розчарує людей, які працювали над Угодою.

Якщо говорити про імплементацію, то треба погодитися, що ми забагато вимагаємо від української влади. Після ратифікації має відбутися імплементація Угоди, яка відіграє ключову роль. Імплементація Угоди про асоціацію пов'язана з тривалими й важкими процедурами. Від української влади очікуються чіткі кроки, і пройде

близько десяти років, перш ніж Угода буде імплементована. Втім, я думаю, що період у десять років – дуже амбітна мета. Якщо Угода буде своєчасно підписана, перед Україною відкриються великі можливості, а економіка України отримає нові імпульси

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

завдяки виходу на європейські ринки. Особисто я сподіваюся, що політичні обставини в Україні дозволять ратифікувати Угоду».

Ігор Попов, перший заступник Голови Національного агентства України з питань державної служби:

” Для того, щоб роботу над Угодою про асоціацію можна було вести і після її

невдалого підписання, ми маємо бути активними на різних рівнях, адже координація всіх цих різноманітних процесів є нелегким завданням. Але з інституційної точки зору українське законодавство готове для підписання й імплементації Угоди.

Абсолютно незалежно від того, коли Угода буде ратифікована, існують намагання виводити

українську продукцію на європейський ринок і реалізовувати її там. Завдяки твін-інг-проектам Україна навчилася при виготовленні певної продукції орієнтуватися на європейські норми. Якщо українські товари виготовлятимуться за європейськими стандартами, вони отримуватимуть ліцензію і зможуть продаватися в межах ЄС. Багато закладів уже зараз працює з європейськими експертами, намагаючись поширити європейські стандарти в Україні.

У процесі підписання Угоди в грудні наступив застій. Це має виключно політичні причини. Політичні проблеми в Україні стосуються внутрішньої політики. Це, наприклад, арешт Юлії Тимошенко. Ще одна складність полягає в тому, що в Україні є певні люди, які хочуть заблокувати Угоду, на жаль, ці люди зараз працюють ефективніше за тих, хто підтримує Угоду за будь-яких обставин. Виникає питання, скільки часу ще пройде до підписання та ратифікації Угоди. Було названо часовий горизонт в два роки. Може статися, що цей процес завершиться раніше. А може бути,

що на це знадобиться більше часу. Але я сподіваюся, що до набуття Угодою чинності пройде не більше п'яти років.

Європейські партнери скептично дивляться на теперішній курс України. Ситуацію можна змінити лише переміною курсу або персональними змінами. Так само, як і в урегулюванні візових питань, Україна му- сить залишатися в переговорному процесі з партнерами, аби зрештою Угода була підписана. Альтернативи наближенню до європейських стандартів у України немає. Якщо європейські стандарти будуть імplementовані в Україні такою мірою, що стануть українськими стандартами, то це означатиме, що ми йдемо правильним шляхом».

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

Олександр Сушко, Інститут Євроатлантичного співробітництва:

” Чому на цій конференції було приділено ще недостатньо уваги, так це впливу Угоди на громадську думку. Тут виникла парадоксальна ситуація, адже зрив підписання Угоди зараз є присутнім у громадськості значно більше, ніж сама Угода. Якби підписання не зірвалося, до Угоди, мабуть, не була б прикута така велика увага. Але сьогодні ми всі бачимо, що Угода користується неабияким інтересом, - Угода, яка ще не підписана, але про яку всі говорять.

Позитивним тут є те, що виріс загальний інтерес до цієї Угоди. Оскільки дискусія про Угоду ведеться компетентними людьми, суспільна увага до неї лише зростає. Завдяки цій конференції, завдяки матеріалам, підготовленим до конференції, було організовано фаховий діалог про Угоду, зокрема – про те, що вона зможе забезпечити, а чого – не зможе.

Стан, у якому ми всі зараз перебуваємо, не можна назвати задовільним. Мені хотілося б, щоб українське суспільство вело більш об'єктивний діалог про Угоду. Ми маємо переконати українське суспільство в тому, що Угода матиме позитивний вплив на Україну. Тут передує нелегка робота, оскільки Росія також хоче бачити нас підписантом Угоди, але іншої – про митний союз спільно з Білоруссю та Казахстаном. З російського боку чимало робиться для того, щоб дискредитувати Угоду про асоціацію. Тому нам треба свідомо і швидко ухвалити рішення на користь Угоди про асоціацію з ЄС».

Вікторія Гуменюк, Громадська експертна рада з питань відносин між Європейським Союзом і Україною:

” Хотіла б звернути увагу на необхідність більш ефективного використання іноземної фінансової допомоги, включаючи допомогу Європейського Союзу. Адже цей аспект є, безсумнівно, важливим моментом у підготовці державного апарату до пізнішої імплементації Угоди про асоціацію. І хоча підписання Угоди та подальший процес її ратифікації затягуються, ми вже зараз маємо скористатися можливістю й надолужити те, що в даному плані не було зроблено. На перший погляд аспект ефективного використання іноземної допомоги може здатися дуже специфічним, але я все одно хотіла б торкнутися його, оскільки до цієї тематики відносяться деякі важливі системні аспекти. Сюди з одного боку відноситься стратегічне планування пріоритетів розвитку країни, з іншого – прозорість у обходженні з державними фінансами, що має відповідати міжнародним стандартам, щоб країна справді

могла отримувати користь від іноземної допомоги. Зрештою, до цих же системних аспектів відноситься і практика розподілу державних замовлень.

Рівно рік тому Делегація Європейського Союзу в Україні заморозила бюджетну допомогу, що призначалася для

деяких секторальних програм. Причиною замороження фінансів став передусім той факт, що Україна не відповідає нормам Європейського Союзу в поводженні з грошима. Тут Україна втрачає цінні можливості. У рамках Інструменту Європейського сусідства та партнерства для України на період з 2007 до 2013 рр. було передбачено надання 960 мільйонів євро лише по лінії програм по країнах, із них 70% мали іти на підтримку секторальних програм. У мене немає інформації про те, скільки програм було заморожено, але ясно, що через

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТІНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

те, що ми не відповідаємо європейським нормам поводження з державними грошми, втрачаємо можливість виправитися».

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

ПАНЕЛЬНА ДИСКУСІЯ З: ЕНЕРГЕТИЧНЕ СПІВТОВАРИСТВО, ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ДІАЛОГ ТА ЕНЕРГЕТИЧНА БЕЗПЕКА

МОДЕРАЦІЯ: МИХАЙЛО ГОНЧАР

Славчо Нейков, директор Секретаріату енергетичного співтовариства, м. Відень:

”Членство в міжнародній організації несе за собою цілу низку зобов’язань, і Україна при вступі до Європейського енергетичного співтовариства в лютому 2011 року зобов’язалася виконати низку різних завдань. Секретаріат енергетичного співтовариства має перевірити, чи дотримується Україна

своїх зобов’язань і чи імплементує вона відповідні закони. Кроки, які очікуються від України, є важливими не тільки для інших членів енергетичного співтовариства – вони важливі насамперед для економічного розвитку самої країни. Досі Україна вже виконала деякі зобов’язання по певних законах. Але стосовно основних зобов’язань, тобто вжиття заходів із реформування енергетичного ринку, Україна ще не зробила конкретних кроків. Положення щодо енергоринку, наскільки я знаю, перебувають у стані розробки, а це – велика пробелма.

Із точки зору енергетичного співтовариства економіка як взагалі, так і конкретно в Україні відіграє важливу роль. Для нас економіка – це двигун, що відповідає врешті-решт за те, щоб положення енергетичного співтовариства імплементувалися в окремих державах. Якщо підприємства роблять інвестиції в країні, що є членом енергетичного співтовариства, але не імплементувала положення співтовариства, то це може призвести до того, що підприємства подадуть на цю країну скаргу. У минулому

вже були випадки, коли країна-член мала адаптувати своє енергетичне законодавство у відповідності до норм енергетичного співтовариства під тиском економічних гравців. І хотів би чітко зазначити: нам уже повідомляли, що в майбутньому можуть виникнути проблеми і з Україною. Можна спокійно уявити собі, що якесь підприємство – українське, російське або якесь інше – звернеться до суду, щоб вирішити спірні питання. Тим самим стає ясно, що економіка – це дуже важливий партнер, що створює стимули для членів, щоб імплементувати ринкові положення співтовариства.

Вступ до міжнародного клубу на кшталт Європейського енергетичного співтовариства пропонує Україні з одного боку величезні шанси, а з іншого це несе за собою багато зобов’язань, яких країна мусить дотримуватися. Це вимагає проведення реформ, зміни законодавства країни, зміни внутрішніх адміністративних процесів. Ми вважаємо, що ці процеси зможуть успішно пройти і в Україні, якщо всі долучені до них разом працюватимуть над цим».

Олександр Чалий, Президент, Grant Thornton Ukraine:

”Вступ України до енергетичного співтовариства, як на мене, є одним із найбільших успіхів останніх років у галузі енергетичної політики та дипломатії України. Завдяки членству в енергетичному співтоваристві Україна стала в енергетичному секторі де-факто, та навіть і де-юре членом Європейського Союзу. Я повністю переконаний, що завдяки членству в Європейському енергетичному співтоваристві відкривається шлях до повноцінної інтеграції України до Європейського Союзу, що не обмежуватиметься лише енергетичним сектором. Адже енергетичний сектор можна назвати серцем європейської економіки. Якщо Україна повністю інтегрується в сектор енергетики Європейського Союзу, це стане колосальним успіхом для країни, а ми зможемо мати всі необхідні інструменти для того, щоб розвивати українсько-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

європейську економічну співпрацю і в інших секторах.

Утім, на даний час з українського боку існують проблеми стосовно відносин між Україною та Європейським енергетичним співтовариством. По-перше, Україна му- сить реалізувати відповідним чином узяті на себе зобов'язання. На жаль, уже сьо- годні можна відзначити, що стосовно вико- нання цих зобов'язань ми перебуваємо в стані застою. Друга проблема нашого

членства в енергетичному співтоваристві полягає в тому, що ми маємо організувати стратегічний діалог з Російською Федерацією. Я впевнений, що досі небагато хто зрозумів, що основною проблемою, яку українська влада обговорює з урядом Росії, є ані питання ціни на газ, ані проблема, у чій власності перебуватиме

газотранспортна система України в майбу- тньому. Для Російської Федерації основна проблема полягає в тому, на які стандарти і норми ми будемо орієнтуватися в майбу- тньому, незалежно від того, кому належа- тиме газотранспортна система. Російська Федерація хотіла б, щоб Україна вийшла з енергетичного співтовариства, і цей вихід був би ціною, яку ми мали б заплатити за зниження ціни на газ».

Олексій Лещенко, Віце-президент, Інсти- тут Горшеніна:

” Усім відомо, що Україна великою мірою залежить від імпорту природ- ного газу та інших енергоносіїв із Росії. За всі роки української незалежності так і не було знайдено рішення для підвищення енергобезпеки. Фактично ми перебуваємо в залежності від одного монополіста, який постачає в Україну близько 60% енергоно- сіїв. Цей факт стає ще більш знаковим, якщо пригадати, що майже всі сектори конкурентоздатної промисловості України

великою мірою залежать від газу та інших енергоносіїв. Сюди ж відноситься і хімічна промисловість, що значною мірою зале- жить від імпорту енергії з Росії. Багато експертів, дивлячись на енерговідносини між Росією та Україною, говорять про вза- емну залежність. І справді - можна конста- тувати, що імпорт енергії складає 17 відсо- тків усього імпорту України та 29 процен- тів усього імпорту України з Росії. Річне споживання газу в Україні становить 55 – 60 мільярдів кубічних метрів, 35 мільярдів кубічних метрів, тобто більше ніж полови- ну, вона імпортує. Україна – найбільший споживач російського газу в Європі, 25 відсотків всього експорту «Газпрому», що спрямовується в Європу, споживаються Україною. До введення в експлуатацію «Північного потоку» три чверті газу, що експортувався з Росії та Середньої Азії до Європи, прокачувався через територію України. Крім цього, ми платимо за росій- ський газ європейські ціни та беремо най- менші збори за транзит у всій Європі. Ці цифри показують глибоку взаємну залеж- ність між Росією та Україною, і тому ясно, що Росія ні в якому разі не відпустить сво- го найбільшого європейського споживача.

Ще один важливий фактор, що впливає на енергетичну безпеку України, є велике енергоспоживання по співвідношенню до ВВП. Україна – десятий за обсягами спо- живач газу в світі, одночасно з цим вона посідає лише 30 місце за своєю еконо- мічною міццю. Ми споживаємо так само багато газу, як Чеська Республіка, Поль- ща, Угорщина та Словацька Республіка ра- зом.

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТИНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

Січень 2012

www.kas.de/ukraine

Енергоемність українських підприємств складає 40 відсотків, а це майже вдвічі вище за середні світові (19 процентів) або європейські (17 відсотків) показники.

За рахунок чого можна підвищити енергетичну безпеку України? Для початку просто необхідно підняти власний газовидобуток. У часи Радянського Союзу найбільші показники виробництва газу були зафіксовані в 1975 році, коли склали 68,7 мільярдів кубічних метрів. Сьогодні це приблизно відповідає кількості, яку ми споживаємо за рік. Але показники видобування газу дуже впали. Зокрема, це було пов'язано з погіршенням інвестиційного клімату та все сильнішою непрозорістю енергетичного сектора. Видобуток сланцевого газу також є важливим фактором, що міг би сприяти підвищенню енергетичної безпеки України. Те ж саме стосується і скрапленого газу, для отримання якого зараз в Одесі будується термінал. Зараз в країні багато говориться про необхідність підвищення енергоефективності, але, на жаль, поступ у цій важливій справі практично не спостерігається. Ще два фактори, що є не менш важливими – це, по-перше, створення сприятливого інвестиційного клімату в енергосекторі, а по-друге – подолання непрозорості та корупції в цій галузі. Таким чином, для підвищення енергетичної безпеки України існують різні підходи, врахування яких у довготривалій перспективі може забезпечити кращу енергобезпеку країни».

Йонас Гретц, дослідник Центру безпекових студій, Швейцарський федеральний інститут технологій, м. Цюрих:

„У цей важкий час – як для України, так і для ЄС – думаю, існує небагато можливостей для забезпечення енергетичної безпеки України. Країна має дати відповіді на деякі запитання. Чи хоче вона скоріше приєднатися до Євросоюзу? Чи хоче вона приєднатися до Євразійського

союзу Путіна? Чи країна вважає за краще залишити все так, як воно є сьогодні? Немає сумнівів у тому, що Україна має зробити вибір і ухвалити стратегію на своє майбутнє.

З точки зору енергетичної інфраструктури Україна має цілу низку переваг. У країні є великі газосховища недалеко від кордону з ЄС, їх обсяг становить до 34 мільярдів кубічних метрів. Для порівняння: загальна

потужність газосховищ всіх країн – членів ЄС складає 76 мільярдів кубічних метрів. Тобто Україна могла б забезпечити приблизно одну третину спільних сховищ газу. Крім того, Україна має прямий вихід на європейський газовий ринок, тобто країни ЄС в ролі

споживачів газу або потенційних клієнтів легко досяжні для України. Третя перевага – це газотранспортна система з потужністю близько 270 мільярдів кубічних метрів. Утім, ГТС потребує термінових інвестицій у її модернізацію.

Два основні інтереси України в енергетичному секторі полягають у тому, щоб, по-перше, підвищити власну енергетичну безпеку, а по-друге – забезпечити роботу газотранспортної системи та газосховищ, зокрема – в майбутньому. Для досягнення цих цілей необхідно робити лише рішучі кроки. Українська влада має зрозуміти, що зниження цін на газ не може бути єдиною метою переговорів із Росією. Більшу перспективу може принести робота в межах існуючих угод. Крім цього, Україна повинна усвідомити свої можливості стосовно зберігання газу й використовувати їх. Іншими кроками, що можуть зробити внесок у питання енергетичної безпеки, є зменшення власного газоспоживання за рахунок вжиття заходів із підвищення енергоефективності, а також залучення інвестицій у видобуток власного газу. Не останню роль тут може відіграти робота з лобію-

Фонд Конрада Аденауера

УКРАЇНА

КРИСТІНЕ РОЗЕНБЕРГЕР

вання українських інтересів у Брюсселі та в найважливіших столицях країн Європейського Союзу, аби про них більше чули в Європі»

Січень 2012

www.kas.de/ukraine